

פרק חמישי בסידרה: כמה מיליונים זרמו לכיסו של השודד?

משמע, שמו של בכר כבר הלך לפניו בשטח זה, אחרי עיסקת מאנפרד וייס. המשפט האחרון היה כולו שקר. גם רכישת הסוסים, וגם עיסקת מאנפרד וייס, נסתיימו זמן רב לפני התאריך הזה. לבכר כבר היה הרבה זמן — והוא הקדיש אותו לתפקידו החדש, אותו ביצע בכשרונו הרגיל. כמה נכסים נשדדו? ההערכה ההונגרית הרישמית, שנערכה אחרי המלחמה, הסתכמה בסכום של כ-4 מיליארד דולאר. בין השאר הוצאו: 1167 רכבות, שכללו כ-55 אלף קרונות

הצבא האדום התקרב ללב הונגריה. השליט ההונגרי פקד לעצור את השמדת היהודים. הנאצים נאלצו להיכנע לתביעה זו, מחשש פן יפרשו ההונגרים כליל מן המלחמה. אם כן, מה יעשה איש כמו קורט בכר? כיצד ירויח את המיליונים, שהיו דרושים לו כדי להתחיל בחיים חדשים בעולם המרוקראטי? אם אי-אפשר לסחור בחיי יהודים, כמה אפשר לסחור?

בעייה זו לא הסרדה את אלוף-מישנה הס"ס קורט בכר. הוא ידע תמיד מה הסחורה הנכונה ברגע הנכון — ואת מה למכור למי. ללא כשרון זה, לא היה מסוגל למכור — בעשר שנים קצרות — ציוד צבאי לס"ס, חיים והצלה ליהודים, וחיסה למדינת הרייכ. גם הפעם מצא בכר ברגע הנכון את נקודת-התורפה. עם התקרב הרוסים, החליטו הגרמנים — בעזרת גוריהם ההונגריים — להעביר את כל הרכוש הנזירי, המיפעלים והציוד מאזור החזית למערב הונגריה, ולאחר מכן, משם לגרמניה עצמה.

מאת
קורט אמגר
בשיתוף פעולה עם יואל בראנד
כל הזכויות בעברית שמורות ל"העולם הזה"

עמוסים עד קצה היכולת, מהם 18.8 אלף קרונות עמוסים פלדה ומכונות, 7.7 אלף קרונות סוכר, 235 קרונות רפואות, 64 אלף מכונות פרטיות ומשאיות, 1227 קטרים, 3839 קרונות נוסעים, 370 ספינות. בדרך הנהר נשדדו המכונות, חומרי-הגלם והמוצרים הגמורים-למחצה

המטרור המיליונר

של 514 בתי-חרושת (79 ספינות-נהר היו דרושות כדי לשדוד 2900 מכונות מיפעלי מאנפרד וייס בלבד!). כן נשדדו 605 אלף ראשי-בקר. התוצאה של מסע-שוד זה היתה אבטלה כללית בהונגריה למחרת המלחמה. רעב המוני פקד את הארץ, יחד עם מגיפות ותמותת-תינוקות חסרת-תקדים. לאן הלך כל הרכוש העצום הזה? לידי מי הגיע? מי נהנה ממנו? אחד מגדולי מיפעלי-הטקסטיל בהונגריה היה מיפעל הטקסטיל קיטפסטר בע"מ בבודפשט. לפני המלחמה היה שייך בעיקר לבעלי-מניות יהודיים. אולם אלה סולקו לפי נהיגת ההונגרי, שחוקק בהשראת הנאצים. בראש המיפעל עמד עתה אציל הונגרי כשר-למהדרין — הרוזן יהון טלקי. בסוף אוקטובר — ימים מעטים אחרי שבכר נכנס לתפקידו החדש — נצטוו המיפעל להעביר כמות של 2.5 מיליון מטרים אריגי-כותנה לעיר הונגרית בקרבת הגבול הגרמני. המנהל עבר גם הוא לשם, יחד עם עוזרים ראשיים. טלקי לא היה טיפש. הוא הבין מה צפוי לרכוש זה. על כן החליט שלא לחכות לפקודה נספת, אלא להתחכם ולהעביר בעצמו את האריגים לגרמניה, לעיירה שבקרבת הגבול הושוויצי. הוא התכוון למכרם בהקדם האפשרי בשווייץ, ולהציל את הכסף למען החברה. הוא גילה תוכנית זו לפקיד בכיר של ממשלת-הברבות ההונגרית, וזה הסכים לעזור לו. המנהל נסע לחינה, אירגן שם את הכל. אך בחזרונו להונגריה, קרא לו הפקיד ההונגרי וסיפר שהנאצים השתנו — בינתיים נאלצו ההונגרים להעביר את ההעברה לידי הסי-הקרב. תוך כדי שיחה נקרא טלקי להיכנס אל חדרו של השר ההונגרי, ושם לפי תיאורו: "מצאתי ישיבה של כמה אדונים. כיסוי-ראש כיהן קצין גרמני, כבן 36, עמוס עיטורים ואותות. על שרולו נשא טרט שחור עם המילים, המטה הכללי של הסי-ס. "הקצין הצעיר פנה אלי בגטות וצעק: כל ענייני ההעברה שלך עוברים לידי הסי-ס. בשם המחלקה של בכר אני מסיל את העניין על הסגן זאנדר. אתה תמלא את ההוראות שלו. לאחר מכן נידע הקצין והסכים לכך שאעביר את הסחורה למקום שכבר אירגנתי. אולם הוא העמיד תנאים: ההעברה תבוצע על-ידי הסי-ס עצמו על חשבוננו, זאנדר יפקד על הרכבת, והקרונות ישאו את הכתובת, רכוש הסי-הקרב. לעומת זאת הבטיח לשמור על זכויות-הבעלות שלנו." למחרת היום הופיע זאנדר, והזמין את טלקי באדיבות לביקור אצל בכר. הסגן הנאצי התיישב ליד הגה מכונתו של טלקי — ובצורה פשוטה זו הפקיד לעצמו את המכונות. גם בכר היה אדיב מאד. הוא הודיע לטלקי שעם הגיע הסחורות לגרמניה, יקנה כ-30% מהם למען הסי-ס, תמורת תשלום במארקים, ואם יקנה את השאר ישלם עבורו במטבע זר. "יש לסי-ס בחו"ל כמויות עצומות של מטבע זר, ובכל מקום יש לנו אנשי-אמון משלנו", הוסיף.

ידידיו של בכר

שלושת ראשי השלטון הגרמני בהונגריה, שהונצחו בתמונה היסטורית זו, הם אשר מינו אישית את בכר לראש מחלקת השוד, ששודו בהונגריה רכוש המתקרב לארבעה מיליארד דולאר. בתמונה: גרייפנברג, מפקד הצבא הגרמני בהונגריה (שני מימין), וינקלמן, מפקד המישרה הגרמנית והסי-ס (שני משמאל), וזנמייר, השגריר הגרמני ו"נציג הרייך" (משמאל). שני האחוריים מסרו עדות במישפט אייכמן. במרכז התמונה: שרה-הבטחון של הונגריה הפאשיסטית, ברגפי.

אמנות. על כך מעידה הפרשה המתוארת בעמודים אלה — פרשה אחת מיני רבות, אותה אפשר היה במיקרה להיכיה לפרטי פרטייה.

תפקיד חדש ותמותת-תינוקות

נחיל מן ההתחלה. ניתן את רשות הייבוך לבכר עצמו, ונביא את העדות שמסר אחרי המלחמה: "החל מן ה-20 באוקטובר 1944, בערך, נוצר תפקיד חדש: לאחסן, זאת אומרת להעביר, את הנכסים שהיו חשובים מבחינה צבאית. לכאורה היה זה תפקידו של הגנרל וינקלמן (מפקד המישרה הגרמנית והסי-ס בהונגריה). אולם אצלו, אצל זנמייר (השגריר הגרמני) ואצל גרייפנברג (מפקד הצבא הגרמני בהונגריה), וגם אצל הצד ההונגרי, נתעורר הרצון להעמיד אותי בראש המחלקה הזאת. כונסה ישיבה, ובה הוחלט להטיל עלי את ביצוע המשימה. השתתפו בישיבה האנשים הנ"ל והנציגים ההונגריים. "בעצם, היה תפקיד זה קיים רק על גבי הנייר. כי תפקידי העיקריים — רכישת סוסים וסיום פרשת מאנפרד וייס — לא הותירו לי כימעת זמן למלא תפקידי זה." והי עדות מאלפת. כי מאחורי המילים הממיות מתחבאים כמה וכמה גילויים. למשל: • מסתבר כי בכר השתתף בישיבה עם שלושת בעלי-התפקידים הרמים ביותר במדינה, נציגיהם הראשיים של היטלר ורייכנברג, הימלר והרמטכ"ל. והרי בכר עצמו לא היה אז עדיין אלא סגן-אלוף! • אישים אלה האמינו כי בכר הוא האיש המוכשר ביותר לנהל את מסע-השוד האדיר.

משמירי-המונים מופיע

רגע האחרון ניסו ההונגרים לאסור את הרוזן טלקי ולמנוע את העברת הסחורות. אך קורט בכר היה זקוק לטלקי — כי רק לו היתה זכות החתימה בשם הפירמה. ולבכר היו תוכניות מסוימות, אשר לגביהן היתה חשיבות רבה דווקא לחתימה זו. לכן פשוט לוקח הסי-ס את טלקי ומעבירו בלילה אל מעבר לגבול, לתוך גרמניה. גם הסחורות הגיעו לתעלות בגרמניה — אך לא כולן. כי נציגו של בכר, ששינה בינתיים את התנהגותו והעמיד פניו מפקדי-יחיד, הכריז שהוא קונה 100 אלף מטרים של אריגים למען הסי-ס. הסחורה נעלמה — והסי-ס לא אישר מעולם את הרכישה. גם המחיר לא שולם, כמובן, מעולם. זאת היתה רק ההקדמה. בינתיים עבר הזמן, וסוף המלחמה התקרב. חלקים גדולים של גרמניה כבר נכבשו בידי בעלות-הברית. ב-23 באפריל (כשבועיים לפני הכניעה הנאצית) הופיע נציגו של בכר אצל טלקי בעיירה הגרמנית שליד הגבול השווייצרי, והודיע כי בכר מוכן לעשות הסכם חדש. לרוע המולד, כך סיפר, החרימו שלטונות שווייצרי בינתיים את כל פקדונות-הבנקים הגרמניים. הסי-ס שוב אין מטבע זר. על כן ממתין מר בכר להצעות חדשות מפי הרוזן טלקי. למשל בצורה כזאת: חלק גדול מן הסחורה יועבר לידי הסי-ס, ואילו הפירמה תורשה למכור את השאר באופן חופשי בשווייצר. משמע: בכר רצה לקבל חלק ללא תשלום. המנגינה זכורה מעיסקת מאנפרד וייס ושאר מסעי-השוד של בכר. בכר הכניס את הצד השני למצב סרמ-מוצא — וביקש לאחר מכן מן הקורבן "הצעות" להסדר ג'נטלמני. אולם הפעם לא היה לבכר זמן. הכל היה חייב להסתדר במהירות הבזק, לפני שבא בעלות-הברית יגיע זקוק למקום ויחרים את הסחורה. בכר רצה את חלקו מיד — לא למען הסי-ס, שכבר לא היה זקוק צידו, אלא למען עצמו. על כן שלח למקום שני נציגים חדשים. האחד היה רביסרן הסי-ס בשם האנס וילהלם אגן — איש מודיעין ומומחה למטבע זר, שהקים בשווייצר כמה חברות שניהלו עסקות למען הסי-ס, בהסתרה מיסתרית. השווייצים הכירוהו כאיש ביון של הסי-ס, השני היה בעל שם מעניין עוד יותר: סגן-אלוף הסי-ס הרמן קרומלי, מי שהיה סגנו של אולף אייכמן בהונגריה, ומנהל גירוש מאות אלפי היהודים. הופעתו של איש זה בחוגו של בכר בסוף המלחמה מאלפת ביותר. (ולא פחות מעניינת העובדה כי ד"ר קסטנר עזר אחרי המלחמה לקרומלי להינצל מעונשו — כפי שעזר לבכר). הצעתו של בכר היתה פשוטה בתכלית: 60% של הסחורה לסי-ס, 40% הנותרים לבעליה החוקיים. אם ההצעה תידחה, הודיע נציגו של בכר, תימסר הסחורה למושל המחוז הנאצי לשם חלוקתה בין התושבים. החלק שאותו לא יסיפיקו לחלק, לפני הגיע צבא בעלות-הברית — יוצת על-ידי הסי-ס. (המשך בעמוד 23)